

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

© Просович О.П., Процак К.В., 2010

Розкрито особливості управління ризиками в комерційних банках України. Висвітлено суть та складові системи управління ризиками, а також зміст основних видів банківських ризиків. Запропоновано напрями удосконалення системи управління ризиками та заходи зменшення ризикованості діяльності банків.

Ключові слова: банківська система, ризик-менеджмент, система управління ризиками, банківський ризик.

Facilities of risk management on commercial banks of Ukraine are described in the article. The sense and elements of system of the risk management and contents of kinds of bank risk are presented. The directions of improvement of risk management system and actions for decrease risks of bank activity are offered.

Keywords: bank system, risk management, risk management system, bank risk.

Постановка проблеми

Орієнтація на інноваційний шлях розвитку неможлива без вирішення проблем економічної стабілізації та забезпечення стійкості банківської системи України. Сучасний стан вітчизняного банківського ринку значною мірою спричинений не тільки турбулентністю на світових фінансових ринках, політичною нестабільністю й інституційною слабкістю регулювання, але й чинниками мікросередовища, зокрема недосконалою системою управління ризиками.

Аналіз останніх досліджень і результатів

Питанням управління ризиками банківських установ приділяє увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: В. Бобиль, В. Вітлінський, Ж. Довгань, С. Дмитров, О. Кириченко, Є. Логовинський, А. Мещеряков, А. Мороз, І. Михайловська, В. Севрук, Ю. Сметанська, М. Тоцький та ін. [5–7]. Праці цих учених досліджують проблеми подолання окремих видів ризику банківської діяльності, розробляють методи оцінювання ризику, аналізують основні тенденції розвитку банківської системи. Недостатньо вивченими залишаються питання формування ефективної системи управління ризиками у банках як визначального фактора забезпечення їхньої фінансової стійкості та прибутковості. У вітчизняній літературі та практиці ще не сформовано єдиного підходу до визначення системи ризик-менеджменту у комерційних банках.

Постановка цілей

Орієнтація на інноваційний шлях розвитку неможлива без вирішення проблем економічної стабілізації та забезпечення стійкості банківської системи України. В умовах фінансової кризи необхідно на макро- і мікрорівнях розробляти і впроваджувати дієві механізми забезпечення ефективності функціонування банківських установ мінімізацією ризиків їх діяльності для задоволення потреб у фінансових ресурсах суспільства загалом та кожного клієнта зокрема. Для забезпечення виконання цього завдання необхідно вирішити такі питання: реалізувати системний підхід до оцінки і управління ризиками та обґрунтувати заходи подолання ризикованих ситуацій.

Виклад основного матеріалу

Стійкий розвиток сучасного банку залежить від вибору оптимальної стратегії, раціонального ринкового позиціонування і побудови ефективної системи фінансового менеджменту. Основними елементами системи фінансового менеджменту є: формування оптимальної структури активів та пасивів банку, прогнозування балансів, звітів про фінансові результати, фінансових планів та бюджетів; управління ризиками; регулювання цінової політики і управління собівартістю.

Поєднання цих основних елементів фінансового менеджменту із гнучкою маркетинговою політикою дає змогу максимізувати банківські доходи та отримати істотні конкурентні переваги. Усі складові є важливими для операційної діяльності, однак функціонування кредитно-депозитних організацій в умовах жорсткої конкуренції та фінансової кризи висувують на передній план систему управління ризиками.

Для закордонних банківських установ формування комплексної системи ризик-менеджменту є невід'ємним елементом управління, що неможливо стверджувати для вітчизняних банків. Швидка зміна ринкових ситуацій робить актуальним управління усіма видами ризику, які в умовах кризи стають критичними.

У 2004 році НБУ запроваджує принципово новий концептуальний підхід до нагляду за банківськими установами, який викладений у методичних рекомендаціях щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банках та системи оцінки ризиків [2; 3]. Суть концепції полягає у необхідності створення кожною банківською установою комплексної системи ризик-менеджменту, яка б забезпечувала надійний процес управління усіма видами ризику на усіх рівнях організації, зокрема з урахуванням взаємного впливу різних категорій ризиків, а також сприяла вирішенню питання конфлікту завдань між необхідністю отримання доходу та мінімізацією ризиків.

З точки зору Національного банку, ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку. Ризик-менеджмент – це система управління ризиками, яка включає в себе стратегію і тактику управління, сфокусовані на досягнення основних бізнес-цілей банку.

Управління ризиками – це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків.

Мета управління ризиками – сприяти підвищенню вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін, а саме: клієнтів та контрагентів; керівників; працівників; спостережної ради й акціонерів (власників); органів банківського нагляду; рейтингових агентств, інвесторів та кредиторів; інших сторін.

НБУ уповноважує нести відповідальність за розроблення і запровадження комплексної системи ризик-менеджменту банку спостережну раду і правління, а також рекомендує створювати на рівні вищих колегіальних органів банку окремі профільні комітети; залучати незалежних експертів та інших спеціалістів для побудови систем внутрішнього контролю та оцінки їх адекватності. Такі організаційні зміни можуть бути виконані за допомогою залучення внутрішніх аудиторів банку як консультантів щодо побудови систем внутрішнього контролю, укладання угод про аутсорсинг консультаційних чи аудиторських послуг, а також через залучення зовнішніх аудиторів до тестування систем внутрішнього контролю. Залежно від вибраної організаційної структури банку, обсягу та рівня складності операцій банки повинні здійснювати виділення підрозділів та проводити розподіл функцій між ними на рівні територіальних чи інших підрозділів (філій, відділень, департаментів, управлінь тощо).

Ефективність системи управління ризиками забезпечується організаційною незалежністю від конкретної діяльності фахівців банку, пов'язаної з прийняттям відповідних ризиків, а також дотриманням принципів корпоративного управління, схвалених рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Комплексна система управління ризиками повинна передбачати також розробку внутрішньобанківських нормативних документів, в яких необхідно відображати: місію банківської установи; цілі, завдання та стратегію роботи банку щодо управління ризиками; концепції управління ризиками в банку; політики щодо управління окремими категоріями ризиків та бізнес-плани їх впровадження; регламентні документи колегіальних органів, функціональних та територіальних підрозділів, посадові інструкції, ліміти та повноваження.

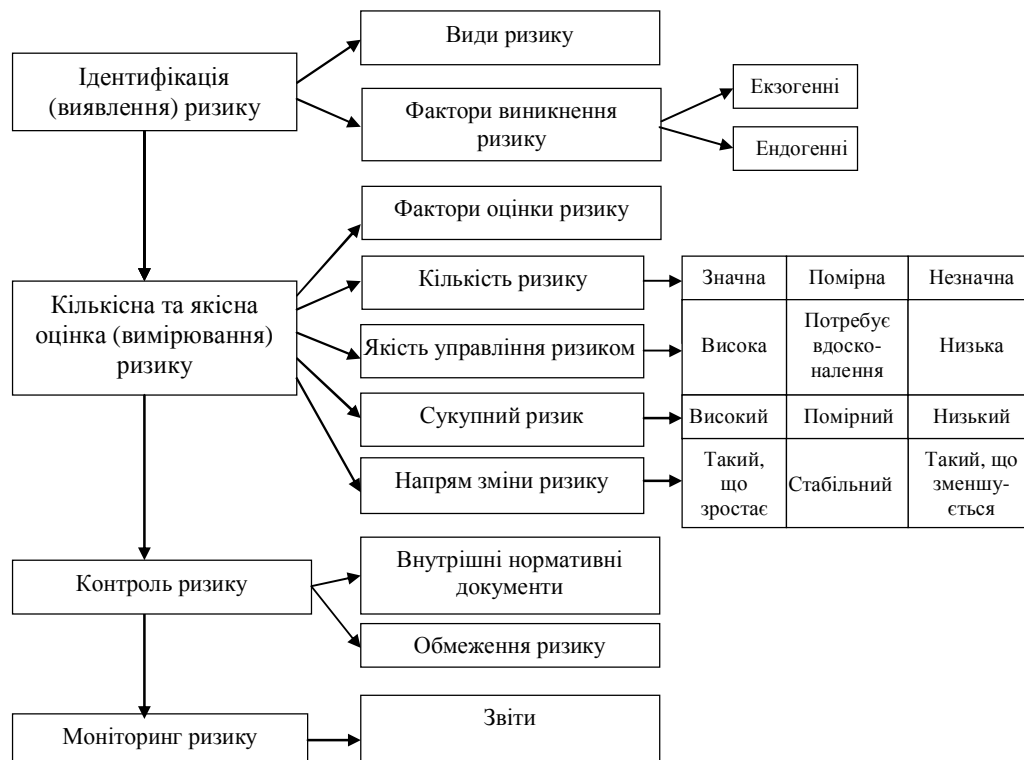
Оскільки ринкові умови і структури банків є різними, то кожна установа має розробити свою власну програму та системи управління ризиками, відповідно до своїх потреб і обставин. Так, більший банк, що має підрозділи в різних географічних регіонах, виконує складніші операції, повинен мати досконалішу та розвиненішу систему управління ризиками.

Незалежно від своєї структури, кожна система управління ризиками має включати такі елементи: ідентифікація (виявлення) ризику, вимірювання ризику, контроль і моніторинг ризику (рисунок).

Виявлення ризику має бути постійним процесом і полягає у визначенні видів ризиків, що загрожують діяльності банку. Аналізу підлягають і чинники, що спричинили появу цих ризиків і які можна поділити на дві групи: екзогенні (зовнішні щодо банку) та ендогенні (внутрішні).

Вимірювання ризику, або кількісна та якісна оцінка полягає у визначенні чинників оцінки ризику, які є рекомендованими критеріями, та встановленні інструментів вимірювання, надійність яких банк має періодично перевіряти. Тобто система оцінки ризиків передбачає визначення таких параметрів ризику банку:

- кількість ризику – це рівень або обсяг ризику, на який наражається банк і який оцінюється за трибальною шкалою – незначна, помірна або значна;
- якість управління ризиком, тобто наскільки добре здійснюється виявлення, вимірювання, контроль і моніторинг ризиків та оцінюється як висока, така, що потребує вдосконалення, або низька;
- сукупний ризик є узагальненим висновком щодо кількості ризику та якості управління ризиком і оцінюється як високий, помірний або низький за кожним видом ризику. Сукупний ризик відображає рівень занепокоєння органів нагляду і визначає стратегію нагляду, тобто які конкретні заходи щодо цього банку будуть вжиті банківським надглядом Національного банку і які ресурси будуть для цього виділені;

Система управління ризиками комерційного банку

Класифікація банківських ризиків

	Види ризиків	Підвиди ризиків
Ті, що піддаються кількісній оцінці	Кредитний	Індивідуальний
		Портфельний
		Ризик країни
		Трансфертний
	Ризик ліквідності	Ризик ліквідності ринку
		Ризик ліквідності фінансування
	Ризик зміни процентної ставки	Ризик зміни вартості ресурсів
		Ризик зміни кривої дохідності
		Базисний ризик
		Ризик вибору
Ринковий ризик	З іноземною валютою та металами	
	З процентними інструментами	
	З пайовими цінними паперами	
	З товарними контрактами	
Валютний ризик	З похідними інструментами	
	Ризик трансакції	
	Ризик трансляції	
Операційно-технологічний	Економічний ризик	
	Внутрішній	
Ті, що не піддаються кількісній оцінці	Ризик репутації	Зовнішній
		Ризик сприйняття ринком
	Юридичний	Ризик сприйняття державними органами
		Правовий
	Стратегічний	Господарський
		Стратегічних цілей банку
		Бізнес-стратегій
		Ресурсів, задіяних для реалізації стратегії
		Якості реалізації стратегії

– напрям ризику, тобто ймовірна зміна сукупного рівня ризику протягом наступних 12 місяців, характеризується як такий, що зростає, стабільний або такий, що зменшується. Напрямок ризику також впливає на стратегію нагляду, зокрема на те, які додаткові наглядові заходи можуть бути вжиті.

Контроль ризику полягає у перегляді і встановленні обмежень ризику і доведенні їх до виконавців за допомогою положень, стандартів та/або процедур, які визначають обов'язки і повноваження кожного.

Моніторинг ризику необхідний для забезпечення своєчасного відстеження рівнів ризиків і винятків із тих чи інших правил. Звіти про моніторинг мають бути регулярними, своєчасними, точними та інформативними і надаватися відповідним посадовим особам для вжиття необхідних заходів.

З метою здійснення банківського нагляду Національний банк виділив дев'ять категорій ризиків відповідно до того, чи є залежність між ризиками і доходами (таблиця). Отже, ризики поділені на дві групи: ризики, що піддаються кількісній оцінці (фінансові ризики), та ризики, що не піддаються кількісній оцінці (нефінансові ризики).

Кредитний ризик – це наявний, або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. Кредитний ризик є в усіх видах діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або в інший спосіб ризикує ними відповідно до умов реальних чи умовних угод, незалежно від того, де відображається операція – на балансі чи поза балансом.

Під час оцінки кредитного ризику доцільно розрізняти індивідуальний та портфельний кредитний ризики. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремих, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за взятими зобов'язаннями. Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку і джерелом його є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку.

Міжнародному кредитуванню, крім кредитного ризику, притаманний ризик країни, який виникає через особливості економіки, соціального ладу та політичного устрою країни позичальника. Ризик країни особливо помітний у разі кредитування іноземних урядів або їхніх установ, оскільки таке кредитування переважно не забезпечене. Проте цей ризик має завжди враховуватися в кредитній та інвестиційній діяльності – не має значення, у якому секторі – державному чи приватному. Існує також компонент ризику країни, відомий як трансферний ризик, що виникає в тому випадку, коли заборгованість позичальника не номінована в національній валюті. Незважаючи на фінансовий стан позичальника, валюта заборгованості може виявитися недоступною для нього.

Ризик ліквідності визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання в належні терміни, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності виникає через нездатність управляти незапланованими відтоками коштів, змінами джерел фінансування та/або виконувати позабалансові зобов'язання.

Виділяють також ризик ліквідності ринку, який визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через нездатність банку швидко закрити розриви своїх позицій за поточними ринковими ставками, не зазнавши при цьому неприйнятних витрат. Ризик ліквідності ринку виникає через нездатність визначати або враховувати зміни ринкових умов, які впливають на спроможність залучати кошти в необхідних обсягах та за прийнятними ставками та/або реалізовувати активи швидко і з мінімальними втратами вартості.

Ризик зміни процентної ставки – це наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок. Цей ризик впливає як на прибутковість банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів.

Основними типами ризику зміни процентної ставки, на які переважно наражається банк, є: 1) ризик зміни вартості ресурсів, який виникає через різницю в термінах погашення (для інструментів з фіксованою процентною ставкою) та переоцінки величини ставки (для інструментів із змінною процентною ставкою) банківських активів, зобов'язань та позабалансових позицій; 2) ризик зміни кривої дохідності, який виникає через зміни в нахилі та формі кривої дохідності; 3) базисний ризик, який виникає через відсутність достатньо тісного зв'язку між коригуванням ставок, отриманих та сплачених за різними інструментами, усі інші характеристики яких щодо переоцінки є однаковими; 4) ризик права вибору, який постає із наявності права відмови від виконання угоди (тобто реалізації права вибору), яке прямо чи опосередковано наявне в багатьох банківських активах, зобов'язаннях та позабалансових портфелях.

Ринковий ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів та товарів і курсів іноземних валют за тими інструментами,

які є в торговельному портфелі. Цей ризик впливає з маркетмейкерства, дилінгу, прийняття позицій з боргових та пайових цінних паперів, валют, товарів та похідних інструментів (деривативів).

Валютний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали. Валютний ризик можна поділити на: ризик трансакції; ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик); економічний валютний ризик.

Ризик трансакції полягає у тому, що несприятливі коливання курсів іноземних валют впливають на реальну вартість відкритих валютних позицій. Проте оскільки він, як правило, впливає з операцій маркетмейкерства, дилінгу і прийняття позицій в іноземних валютах, цей ризик розглядається у рекомендаціях щодо ринкового ризику.

Ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик) полягає у тому, що величина еквівалента валютній позиції у звітності змінюється в результаті змін обмінних курсів, які використовуються для перерахунку залишків в іноземних валютах в базову (національну) валюту.

Економічний валютний ризик полягає у змінах конкурентоспроможності банку або його структур, що входять в консолідовану групу, на зовнішньому ринку через істотні зміни обмінних курсів.

Операційно-технологічний ризик – це потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з точки зору керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи.

Такі недоліки можуть призвести до фінансових збитків через помилку, невчасне виконання робіт або шахрайство, чи стати причиною того, що інтереси банку постраждають у якийсь інший спосіб, наприклад, дилери, кредитні працівники або інші працівники банку перевищать свої повноваження, чи здійснюватимуть операції з порушенням етичних норм або із занадто високим ризиком. Операційно-технологічний ризик виникає також через неадекватність стратегії, політики і використання інформаційних технологій. До інших аспектів операційно-технологічного ризику належить імовірність непередбачених подій, наприклад, пожежі або стихійного лиха. Тому, на нашу думку, операційно-технологічні ризики можна поділити на дві групи – внутрішні та зовнішні.

Ризик репутації – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливе сприйняття іміджу фінансової установи клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками) або органами нагляду. Це впливає на спроможність банку встановлювати нові відносини з контрагентами, надавати нові послуги або підтримувати існуючі відносини. Цей ризик може призвести банк (або його керівників) до фінансових втрат або зменшення клієнтської бази, у тому числі до притягнення до адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності. Ризик репутації існує на усіх рівнях організації, і тому банки мають відповідально ставитися до своїх взаємовідносин із клієнтами та суспільством.

Публічне сприйняття іміджу банку можна поділити на дві категорії:

- сприйняття ринком, наприклад, нинішніми або потенційними клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками);
- сприйняття органами державного регулювання, наприклад, Національним банком, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Державною податковою адміністрацією, іншими уповноваженими органами.

Юридичний ризик – це наявний, або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики чи етичних норм, а також через можливість двозначного їх тлумачення. Тому вважаємо доцільним виділити два підвиди цього ризику: правовий та господарський. Адже банківські установи наражаються на правовий ризик через те, що мають відносини з органами нагляду, податковими та іншими уповноваженими органами, та господарський ризик через велику кількість клієнтів, контрагентів, посередників тощо. Юридичний ризик може призвести до сплати штрафних санкцій та адміністративних стягнень, необхідності грошового відшкодування збитків, погіршення репутації, погіршення позицій банку на ринку, звуження можливостей для розвитку і зменшення можливостей правового забезпечення виконання угод.

Стратегічний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі. Цей ризик виникає внаслідок несумісності стратегічних цілей банку; бізнес-стратегій, розроблених для досягнення цих цілей; ресурсів, задіяних для досягнення цих цілей; якості їх реалізації.

Ресурси, необхідні для реалізації бізнес-стратегій, можуть бути як матеріальними, так і нематеріальними. До них належать канали взаємодії і обміну інформацією, операційні системи, мережі надання послуг та продуктів і управлінський потенціал та можливості. Внутрішні характеристики організації мають оцінюватися з точки зору впливу економічних, технологічних, конкурентних, наглядових та інших змін зовнішнього середовища.

Наведені категорії ризику не є взаємовиключними; будь-який продукт чи послуга може наражати банк на кілька ризиків. Для зручності аналізу Національний банк рекомендує виявляти та оцінювати ці ризики окремо.

Управління фінансовими ризиками полягає в їх оптимізації та спрямоване на забезпечення отримання банком відповідної винагороди за прийняття ризику. Управління нефінансовими ризиками зводиться до їх мінімізації.

Рішення щодо управління ризиками можуть передбачати, зокрема, уникнення ризику: відмову від його прийняття; його мінімізацію, зокрема за рахунок пом'якшувальних чинників та/або передавання (трансферту) ризику на інших осіб (через похідні інструменти або страхування), установлення лімітів на експозицію банку та інші методи впливу на ризик (носія ризику) або рівень уразливості банку до нього.

Загалом наявність такого комплексного підходу до нагляду за банками з погляду ризику вже є позитивним моментом. Негативним є те, що за останні шість років цей підхід не набув подальшого розвитку та й особливо ретельного впровадження в банківську практику також. Це є проблемою, яка особливо відчутна в умовах фінансової кризи.

Насамперед запропонована НБУ система управління чомусь не охоплює усіх функцій управління та мало уваги приділяє стратегії. На нашу думку, важливим елементом цієї системи повинно стати прогнозування розвитку ринку та самого банку на основі аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ для моделювання ризикових ситуацій. Результатом такого процесу повинно бути планування та реалізація можливих заходів попередження ризику на етапі, що передуює появі ризикових ситуацій. Тобто доцільним є розроблення, вибір та реалізація стратегії управління ризиками. Наявність в банку ефективного механізму управління ризиками і уміння його вчасно виявити, оцінити і попередити підвищує прибутковість і конкурентоспроможність бізнесу і мінімізує його потенційні збитки.

Повноцінна система управління ризиками повинна також передбачати зворотний зв'язок, який би уможливив зробити висновок про ефективність заходів, спрямованих на попередження чи подолання ризикових ситуацій.

Вважаємо за доцільне залучати до процесу діагностики ризику також осіб, які не є працівниками підрозділу з ризик-менеджменту. Оскільки часто працівник, який має немалий досвід роботи на конкретній посаді і опрацьовує визначене коло інформації, може швидше виявити певний вид ризику, ніж незалежна особа.

Підвищенню ефективності управління ризиками сприяло б запровадження Національним банком уніфікованої методики оцінювання ризиків, розробку якої він покладає на підрозділ банку з ризик-менеджменту. Така методика дала б змогу порівнювати банки між собою та щодо встановлених обмежень показників. У разі необхідності комерційний банк може доповнювати рекомендовану систему оцінки своєю. Особливо в умовах кризи доцільно було б визначити систему показників, які б комплексно характеризували ризикованість діяльності банку та за якими б звітували усі комерційні банки подібно до обов'язкових економічних нормативів.

Висновки

Зростання ризикованості банківської діяльності потребує збільшення капіталу, оптимальної диверсифікації та посиленого регулювання з боку державних органів. Отже, для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України у період економічної кризи необхідно:

- підвищити рівень капіталізації банків шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу;
- підвищити прозорість фінансових установ і диверсифікованість напрямів діяльності банків;
- підвищити конкурентоспроможність банківських послуг шляхом заміщення готівкових розрахунків на безготівкові платіжні інструменти;
- запровадити стимули для комерційних банків, які кредитують інноваційні проекти;
- збільшити кількість державних банків, їхні капітальні ресурси та посилити роль державних банків на вітчизняному фінансово-кредитному ринку;
- сформуванню системи показників, які б комплексно відображали ризик банківської діяльності і за якими банки звітували б подібно до обов'язкових економічних нормативів;
- розробити і запровадити єдину методику оцінювання ризиків банківської діяльності;
- перевірити наявність системи управління ризиками в банку та оцінювати її ефективність;
- запровадити державне обмеження відсотків за кредитами та здійснювати контроль за дотриманням цього обмеження.

Спираючись на вищезазначені заходи, можна сподіватись на оздоровлення вітчизняної банківської системи у перспективі.

Перспективи подальших досліджень

Банківську систему країни порівнюють з кровоносною системою людини, адже без її ефективного функціонування неможливий стійкий розвиток економіки держави. В умовах мінливого ринкового

середовища, особливо в час кризи, дослідження механізмів забезпечення стабільності та прибутковості банківських установ є актуальним та багатогранним. Банківській діяльності притаманний ризик. Українським банкам необхідно лише навчитися ефективно ним управляти.

Доцільними напрямками досліджень у цій сфері є удосконалення методів управління ризиками, методик оцінювання ризиків. Безперечно, неможливо обійтись без інноваційних заходів в процесах управління ризиками в банках. Тому предметом майбутніх наукових досліджень доцільно обрати розробку ефективних шляхів реалізації інноваційної політики у банківських установах.

1. Основні показники діяльності банків України // Вісник НБУ. – 2010. – №2. – С. 33.
2. Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361 «Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України».
3. Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104 «Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»».
4. Лямець С. Банки – 2009: мертвий кожеш третій // www.epravda.com.ua.
5. Довгань Ж. Управління кредитними ризиками банків в умовах економічної кризи // Вісник НБУ. – 2010. – №8. – С. 51–55.
6. Бобиль В. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінансової кризи // Україна: аспекти праці. – 2009. – №1. – С.28–32.
7. Дмитров С., Медвідь Т. Новітня компонента в системі банківських ризиків // Вісник НБУ. – 2010. – №4. – С. 11–15.

УДК 316.32

І.П. Продіус, Р.А. Бундюк

Одеський національний політехнічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ МОРЯКІВ УКРАЇНИ

© Продіус І.П., Бундюк Р.А., 2010

Розглянуто стан українського ринку праці моряків, у складі якого одеський сектор є основним. Український ринок праці моряків тісно пов'язаний зі Світовим ринком послуг. У минулому році на суднах Міжнародних судноплавних компаній працювало близько 68 тисяч українських моряків, серед яких – 53 тисячі з одеського сектору. Між суб'єктами ринку праці моряків – роботодавцями і моряками – існують проблеми, для вирішення яких необхідна нова законодавча база та контроль за її виконанням.

Ключові слова: ринок праці моряків, глобалізація, судноплавна галузь, сегментація ринку, кріюінгове підприємство, морські спеціалісти, соціально-правові відносини, модель.

The state of Ukrainian seamen labor market, with Odessa sector as a major one, is presented. Ukrainian sailors labor market is closely linked with the World service market. Last year on ships of international shipping companies were employed about 68 thousand Ukrainian sailors, among them - 53 thousand from Odessa sector. Among the subjects of the labor market sailors: employers and sailors there are problems which need to address new legal framework and control over its use.

Keywords: labor market sailors, globalization, shipping industry, market segmentation, maritime professionals, social and legal relations model.

Постановка проблеми

Ринок праці моряків України є головним джерелом поповнення кадрів для кріюінгових підприємств-посередників як вітчизняних, так і міжнародних судноплавних компаній (МСК) в Україні. У той самий час український ринок праці моряків знаходиться на стадії розвитку і його суб'єкти – моряки не мають достатньої законодавчої бази для захисту своїх інтересів. Тому дослідження його стану і тенденцій розвитку є актуальним для розробки стратегії і удосконалення системи управління персоналом кріюінгових підприємств у нових умовах глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Глобалізація – це новий, вищий ступінь інтернаціоналізації господарських та інших сфер життя суспільства. В основі глобалізації Світової економіки лежить розвиток світових ринків. До такого висновку дійшли Н.С. Ещенко і Ю.А. Палкин в результаті глибокого аналізу історичного розвитку процесу глобалізації [1].

Глобальна економіка характеризується народженням нових глобальних ринків (товарів, послуг, фінансів), нових форм їх ринкової поведінки, нових інтересів і суперечностей Н.К. Ющенко у [2], аналізуючи суперечності Світового ринку, стверджує, що поява нових ринків приводить до утворення нових потоків товарів, послуг і фінансів.